

גבעת ה

תשע פעמים ניסו גדודי טנקים של צה"ל לכבוש את גבעת המוטל. תשע פעמים הם הסתערו על הדיונה הגבוהה החוצה את הכביש לתעלה. תשע פעמים הם נסוגו ממנה מוכים, פצועים והרוגים, משאירים מאחור את הגופות החרוכות של עשרות ממפקדיהם וחברייהם

איתי אשר

הקרב הראשון:

גדוד 429 יורד מהגבעה

הקרב הראשון על גבעת המוטל החל ביום שני, שמונה באוקטובר, בשלוש בצהריים. חיילי ח"ד מצרים בסיוע טנקים וארטילריה מתחילים לתקוף את הגבעה. המצרים ראו את אוגדת שרון עוזבת את האזור, וקפצו על הזדמנות הפו להעביר לשליטתם את השטח. מאות מצרים החלו לירות על שמונת הטנקים של גדוד 429 שעמד דו על הגבעה. הטנקיסטים השיבו אש, אבל העריכו כי מולם ניצב בים לפחות 2,000 חיילי ח"ד וכ־50 טנקים. אחרי ששני טנקים נפגעים מבין המג"ד שהוא לא יוכל לעמוד מול החטיבה המצרית, ומורה להיילי לרדת מהגבעה ולהתארגן לקראת כיבוש מחדש. המצרים ניצלו את הירידה של כוחות צה"ל, והתחפרו בתוך הדיונה הגדולה, כדי לבלום את הטנקים הישראליים במתקפת הבאה. בשנים שלאחר מלחמת ששת הימים עסקו המצרים בעיקר בהפקת לקחים. ההנהגה המצרית הבינה שכדי לגבור על צה"ל יהיה עליה לנטרל כבר בשלבים הראשונים של המלחמה את שני הורדים הקטנה לאימפריה, הצטיירו המצרים בכמויות גדולות של טילים נגד מטוסים וטילים נגד טנקים, ביניהם גם טילי הסאגר. תמונת המצב שדמינו בחיל השריון היתה ורודה הרבה יותר. צה"ל המשיך להאמין שהסיכוי הבא מול המצרים יהיה רומה למי לחמת ששת הימים. אימוני הטנקים לפני המלחמה לא כללו תרגולות הימלטות מטיילים. הטנקים הישראליים לא צוידו באמצעים למיטוך עשן במקרה של ירי טילים. גדודי החי"ש שהיו אמורים להילחם בחיל הרגלים של האיבי ולגבור על חוליית משגרי הטילים, הורכבו בעיקר מאנשי מילואים מבוגרים יח"ט, שיכולתם המבצעית היתה מוגבלת ביותר.

מלחמת יום כיפור כולה. הניסיונות לכבוש את המוטל, בדיוק כמו קרבות אחרים במלחמה הזאת, אופיינו בהיעדר פיקוד מרכזי וחרי סר תיאום בין הכוחות השונים. מפקדים שונים שלחו כוחות כדי לכבוש את הגבעה, לעתים אפילו בהפרש של שעות ספורות. היר המשיך ישור למלחמת ששת הימים. ללא מודיעין, בלי ציוד וטקי טיקת לחימה מתאימים, ותוך ספיגת אבדות כבדות מאוד ברדף לכיבוש גבעת חול מדברית אחת. המוטל היה שם קוד שניתן לדיונת החול המוארכת בציד המרכי זיבסיני, בין טסה לאיסמעליה. הציר הזה חצה את הדיונה לשניים. המוטל היתה גבוהה יחסית לסביבתה, והתנשאה לגובה של 110 מטר. מי ששלט בהמוטל – שלט בתצפית ובאש לכיוון התעלה. יומיים אחרי שהמצרים חצו את התעלה, החליטו מפקדי צה"ל שהגיע הזמן לצאת למתקפת נגד. האוגדה של ברן, האלוף אבר"ם הם אדן, היתה אמורה לתקוף את הכוחות המצרים לאורך התעלה, לחלק את כוחות צה"ל במעוזים ולהתכונן לחציית התעלה. על אוגדתו של האלוף במילואים אריאל שרון הוטלה משימת החיפוי. עם תחילת מתקפת הנגד ניצבו על גבעת המוטל כוחות מח"ט טיבה 14 של אוגדת שרון. קצת לפני השעה 10:45 בבוקר קיבלה האוגדה הוראה מפיקוד הדרום לעזוב את העמדות ולנוע דרומה, לעבר המיתלה. בפיקוד הסתמכו על ידיעה מודיעינית, שגויה ברעבר, שדיווחה על תוכנית של דבייבה 4 המצרית לתקוף את האזור כולו. באמצע מתקפת הנגד הצה"לית עוזבים עשרות טני קים את זירת הלחימה, ונעים במשך 12 שעות מרחק של יותר מ־70 קילומטר, רק כדי לשוב על עקבותיהם כמה שעות אחר כך. הטנקים של הטיבה 500 שנשלחו לחמוטל לחלף את אוגדת שרון, עוד הספיקו לראות את הטיבה 14 חולפת על פניהם בשע"ט. הטיבה 500, שעליה פיקד אריה קרן, סבלה ממחסור חמור בכוח אדם. החיילים שהיו אמורים להצטרף אליה נשלחו עוד לפני המלחמה לבסיסים של צה"ל מהחזרמון ועד לשארם א־שייח' בתפ"ק של "תוקעים בשופר".

קשה להבין מנין שאבו עשרות לוחמי השריון את אומץ הלב הנדרש כדי להסתער פעם אחר פעם על הדיונה שבזמנה "גבעת המוטל". קשה להבין איך הם הסכימו לעלות על הדיונה הזו, המרוחקת 250 קילומטר מג' בול ישראל, שעליה ארכו להם מאות מצרים המושים בכמות אדרי רה של טילים נגד טנקים. הסיכוי שלהם לגבור על חיילי ח"ד המצרים שהתחפרו על המוטל היה קטן מלכתחילה. בחיל השריון לא התייחסו ככבוד הר" אוי טילי הסאגר לפני המלחמה, והחיילים בטנקים, בדיוק כמו המפקדים הבכירים שהורו להם לחזור ולנסות לכבוש את הגבעה פעם אחרי פעם, לא הבינו את המשמעות המלאה של המפגש הקיטלני בין הטייל לפלדת הטנק. הטנקים הישראליים שעלו על המוטל לא היה מיגון מפני הטייליים. "התקפות הקמיקה של הישראליים", כפי שיכנה אותם שנים אחר כך סעד שאולי, הרמטכ"ל המצרי במלחמה, בוצעו ללא כל סיוע אווירי או ארטילרי. אבל השריונים שיצאו להסתערויות על המוטל ועל דיונות אחרות ברחבי סיני האמינו שהם מגנים על מדינת ישראל, ו"ש"הלם השריון" יעמוד שוב לצדם. קצת יותר משש שנים אחרי ששת הימים, לשריונים היה ברור שברגע שהמצרים יראו את הטנקים הישראליים שועטים לכיוונם, הם ישליכו את כלי הנשק שלהם ארצה ויברחו לכל עבר. "מחלקת טנקים של צה"ל יכולה לגבור אפילו על חטיבה מצרית", האמינו אז בחיל, "גדודי ישראל יכול לנצח דיביזיה, בדיוק כמו ב־67". אבל המצרים לא לקו בהלם השריון. הם גם לא ברחו. המצרים עמדו מול הטנקים הישראליים והעלו אותם באש. הם טיפסו על הטנקים הישראליים שהגיעו לפסגה של המוטל, והכו בקתות הרור בים שלהם את הטנקיסטים הישראליים שעמדו השופים בצרית. בסיומה של המלחמה נותרה גבעת המוטל בידיהם של החיילים המצרים, והם שהעניקו לה את השם "אבו וקפה" – "מקום העציר רה". סיפורם של הקרבות על גבעת הדיונה רומה לסיפורה של

תמימות

ההסתערות בוצעה בתחושח המשך ישיר למלחמת ששת הימים. ללא מודיעין, בלי ציוד, ותוך סמיגה אבודה כבדות. שנק בוער שנותר על ראש גבעת המוטל גילום ומצוקות לוחי הסדר

"קראתי בקשר, אבל אף מ"פ לא ענה. היו רק חיילים שדיווחו שהמפקדים שלהם הרוגים". לוחמי גרוד 599, לאחר הקרב הקשה על הגבעה

אריה קרן: "חשבנו שנצליח לנפנף את המצרים. האמנתי שזה יהיה כמו בששת הימים. עלינו על הגבעה הזאת בלי חימוי של ארטילריה או של חיל האוויר"

המשך מעמוד קודם

הקרב השני: המג"ד דן ספיר נהרג

לקראת ההתקפה המחדשת של חטיבה 500 על המוטל נשלח גרוד 198 כדי לתגבר אותה. הניכיי קורס מפקדי טנקים, צועדים בקורס קצ"י נ"י שריון ומדריכיהם מבית הספר לשריון הצטרפו ללוחמי 500. אחרי יומיים של לחימה קשה הצטרף גרוד 198 לחטיבה 500 עם 13 טנקים. על פי התוכנית שגובשה בחטיבה 500, גרוד 429 היה אמור לכבוש את המוטל בסיועו של גרוד 198. גרוד 433 היה אמור להישאר בחיפוי. "כשקבענו את תוכנית המתקפה האמנו שזו גבעה חשופה, שהמצרים השתלטו עליה רק בצהריים, ועדיין לא הספיקו להתפר", מספר מפקד החטיבה אריה קרן, "חשבנו שנצליח לנפנף אותם. האמנתי שזה יהיה כמו במלחמת ששת הימים. בדיוק כמו כל הצבא, עלינו על הגבי עה בלי חימוי של ארטילריה או של חיל האוויר".

פקודת ההסתערות מגיעה בשמונה באוקטובר, סמוך לשעה חמש בערב, אבל בפועל עולה רק גרוד 429 על הגבעה. הטנקים נפגעים מיד מטילים שיוזים המצרים. מפקד הגרוד סגן-אלוף דן ספיר מסתער בראש כוח של ארבעה טנקים בלבד. פגז מצרי פוגע בטנק שלו, והוא נהרג במקום. שרידי הגרוד נסוגים מהגבעה, אבל הטנק של המג"ד היה רוג נותר למעלה. במשך חודשים נחשב ספיר, רושם קיבוץ גת, לנערד. רק חודשים אחרי המלחמה אותרה גופתו.

הקרב השלישי:

הטנקים של שרון יורים על הטנקים של ברן

על פי התוכנית המקורית של חטיבה 500, גרוד 198 היה אמור לה צטרף לגרוד של דן ספיר ז"ל בתקיפה השנייה של הגבעה. בספר שהר ציאו אחרי המלחמה, כתבו יוצאי גרוד 198 כי המג"ד שלהם סגן-אלוף עמיר יפה ז"ל נע עם כוחותיו רדומה לכיוון המוטל, ניסה ליצור קשר עם מפקד חטיבה 500 ולתאם את המתקפה המשותפת, אך לא הצליח. גרוד 198 התקרב לחמוטל, אך סגן-אלוף יפה ויהה בטעות את גבעת "מכשיר" הרדומית יותר, כגבעת המוטל, והחל לתקוף אותה. בסופו של דבר נוצר הקשר עם מפקד חטיבה 500, ושני טנקים של גרוד 198 עלו על המוטל. שאר הטנקים החלו לתקוף את גבעת "מכשיר".

על אחר משני הטנקים שעלו על המוטל מיקד סג"מ, לימים אלוף-משנה, ישי וקסלר. "התמונה של שרידי גרוד 429 שנשארו על המוטל לא עוובת אותי", הוא מספר, "ראיתי שם טנקיסטים בבגדים אורחיים. הגיוס היה כל כך מהיר, שחלקם אפילו לא הספיקו להצטייד בסרבלים. חיילים שהטנקים שלהם נפגעו הסתובבו על הגבעה, בלב התופת, כשהם לבושים עדיין במכנסי ג'ינס".

שני הטנקים של 198 שעלו על המוטל נפגעו בתוך זמן קצר מטילים ופגזי טנקים שירו עליהם המצרים. קנה הטנק של מפקד הגרוד נכרת, והוא המשיך להסתער ללא תותח. בסופו של דבר הוחלט לסגת, ובסיומו של הקרב נותר גרוד 198 עם שישה טנקים בלבד מתוך 13 שיתם חת"ח את הקרב. חלק מהטנקים הישראליים נותרו בשטח המצרי, כשגופרי

ישי וקסלר: "התמונה הזאת לא עוובת אותי. הגיוס היה כל כך מהיר, וחלק מהטנקיסטים לא קיבלו סרבלים. חיילים הסתובבו על הגבעה, בלב התופת, לבושים בג'ינס"

תיהם של אנשי הצוות ההרוגים ביניהם.

תוך כדי ההתקפה על המוטל נפתחה על הטנקים שהיו על הגבעה אש מכיוון מזרח. היורים היו הטנקים של חטיבה 421 מאוגדת שרון. כוחותיו של שרון טולטלו לאורך כל היום. בתחילתו הם נשלחו רדומה, בעקבות ידיעות על תקיפה של המצרים באזור המיתלה, אך לאחר שהתברר שהריווח המוריעני היה שגוי, הם נדרשו לשוב על עקבותיהם ולהחזיר צפונה. בסך הכל נעה האוגדה הלוך ושוב, כיום הקריטי ביותר של המי לחמה, מרחק של כ-150 קילומטר ללא צורך ומבלי לעשות דבר שימנע את התקרבות המצרים. הטנקים של אוגדת שרון השבו בטעות שהטני קים על המוטל הם טנקים מצריים, והחלו לירות עליהם כדי לנסות ולהי שוב את הגבעה לידיהם.

"אחרי היום הזה התחושה הייתה קשה", מודה אריה קרן. "אתה שומע שדן ספיר נהרג, שאסף יגורי, מג"ד אחר באוגדה, נלקח בשבי ושמי פקדי גרודים אחרים נפצעו. לפני הקרב חשבנו שבהסתערות, במכת האש ובהלם השריון נשתק את האויב. רק אחרי שהטנקים התחילו להיפגע, וחטף תיל של סאגר מונח לך פתאום על האוזן, חלחלה תורו שה קשה וחוקה, לא רק אצלי אלא אצל כל הצבא, שאולי אנחנו לא מוכנים לסוג כזה של לחימה".

הקרב הרביעי:

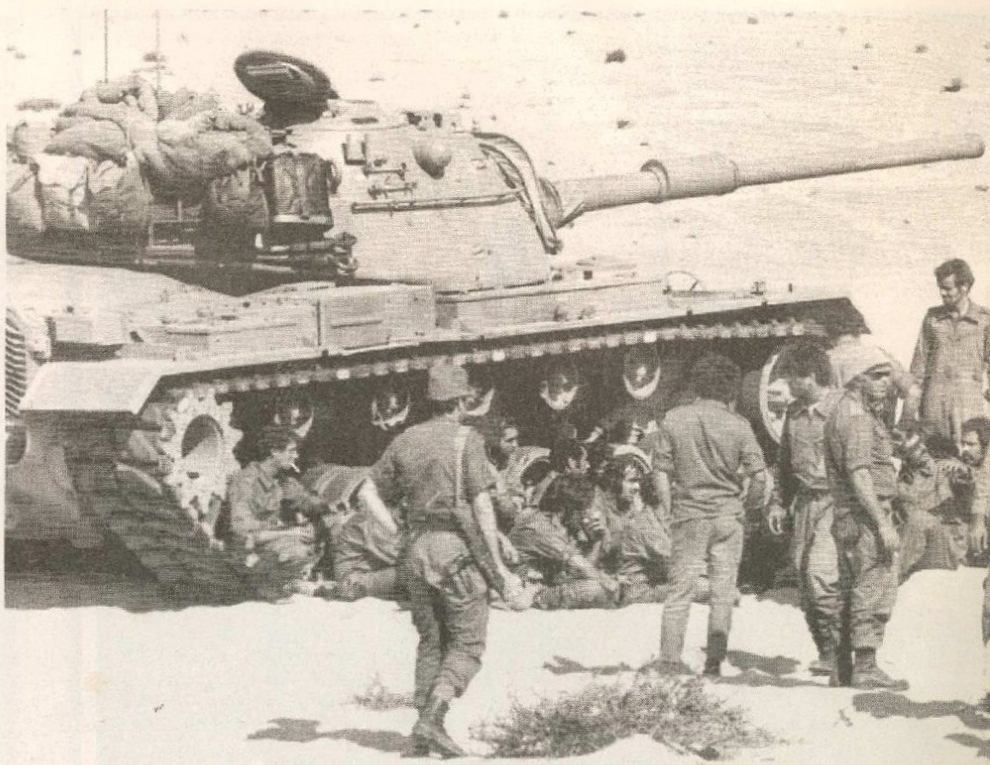
טנק שרוף נותר לבדו על הגבעה

שרון, שחזר צפונה ושמוע שחמוטל בידי המצרים, הרחיק לחיים ארו, מפקד חטיבה 421, לתקוף אותה. ארו שלח למתקפה את גרוד 257, בפיקודו של סגן-אלוף שמעון בן-שושן.

גרוד 257 הוקם זמן קצר לפני המלחמה, אולם לא היו לו טנקים מש לו. "הטנקים שקיבלנו היו כחושים ומפורקים", מספר בן-שושן, "חלק גדול מהתותחים שמצאנו לא היו תקינים. יצאנו למלחמה עם 32 טנקים במקום 36. לא היו לנו מפות, אבל מרבית החיילים היו משוחזרים טריי ים וזכרו בעל פה את הצירים ואת שמות הקודר בסני. ביום שני בערב המח"ט קרא לי, ואמר לי לכבוש את המוטל. בתצפית שעשינו על הגבי עה ראינו עליה טנקי שוט שרופים".

תחת אש טילים כבדה החלו הטנקים של גרוד 257 לעלות על חמר טל, כשגרוד 599 בפיקודו של עמי מורג מחפה עליהם. הטנק של יוסי קליין, סגן מפקד פלוגה מ, נפגע וקליין נהרג. חיילי המח"ט המצרים החלו לטפס על הטנק הפגוע, ואנשי צוות הטנק הפצועים דיווחו בקשר על הניסיונות להרוץ אותם. לטנקים הישנים והמוזנחים שאיתם יצא גרוד 257 לקרב לא היו מקלעים, והטנקיסטים התקשו להילחם באנשי המח"ט המצרים הריבים. כל הטנקים שניסו לחלץ את הטנק הפגוע נפגי עו גם הם. הכוח נאלץ לסגת בסופו של דבר, כשהוא משאיר אחריו על המוטל את הטנק השרוף של יוסי קליין עם ארבעת אנשי הצוות בתור כו.

"ככל היחידות יש אי נחת מן ההוראה לנתק מנע עם האויב", נכתב בספר "כל תחנות איילה" שפרסמו חיילי הגרוד לאחר המלחמה, "זה בניגוד לתורה שהחזירה לאנשים, שאין חוזרים עד שלא מבצעים. אנתנו, שהשארו ארבעה חברים על הגבעה, הרגשנו קשה מכולם". "הקרב הזה היה הפתעה קשה וכואבת", מודיש המג"ד בן-שושן. "הגענו למלחמה בתחושה שמחלקת טנקים מורידה דיכוייה מצרית.

צילום: עמי מורג

שמעון בן-שושן: "הגענו למלחמה בתחושה שמחלקת טנקים יכולה להוריד דיביזיה מצרית. היינו דפוקים, היינו באופוריה. אלו לא היו המצרים שהכרנו מ-67"

עמי מורג: "דרסנו אותם, אבל הם הקיפו את הטנקים ועלו עלינו. החיילים שלי ממש הלכו מכות עם המצרים. אתה דורס אותם, והם מתרוממים מאחוריך עם ארפיגי' ודופקים אותך"

היינו דפוקים, באופוריה. אלו לא היו המצרים שהכרנו מ-67. לא יכולנו לזוז שם. על כל תנועה קטנה של טנק הספנו ישר סאגר, ארפיגי' או פגז. כיוונתי את הקנה של הטנק שלי על מצרי חמוש במקלע, אבל הוא לא ברח אלא המשיך לירות על הטנק. שנייה לפני שירייתי בו הסתכלתי על הפנים שלו, ואני לא שוכח אותו עד היום. הוא פשוט לא הפסיק לירות. דרסנו עם השרשרות המון מצרים בקרב הזה, אבל הם לא ברחו. ידענו על קיומם של סאגרים בצבא המצרי, אבל לא על כאלה כמויות."

הקרב החמישי:

הטנקים של 599 דורסים את המצרים

למחרת הכישרון הכבד של מתקפת הגרד בשמונה באוקטובר קובע אלוף פיקוד הדרום גורודיטש כי אוגרתו של שרון צריכה להיערך בצורה הגנתית, לרכוש כוח בעורף ולהתכונן לצליחת התעלה. שרון מקבל את הפקודה, שב מחמ"ל ומירד קובע לעצמו שתי מטרות התקפיות מדידות: הראשונה: חילוץ אנשי מעוז "פורקן" שבגזרתו. השנייה: כירושם בחדש של המוטל "מכשיר". הוא מורה להטיבה 421 לכבוש את המוטל, להטיבה 600 לכבוש את "מכשיר", ושולה כוח בפיקודו של מפקד הטיבה 14 אלוף-משנה אמנון רשף, אל נקודת מפגש עם אנשי מעוז "פורקן".

לחיים ארוך, מפקד הטיבה 421, היה ברור שאי אפשר יהיה לכבוש את המוטל בלי כוח חיפוי משמעותי. התוכנית שגיבש קבעה כי גרודיטש 264 בפיקודו של רבי-סרן גירוא לב, לימים תת-אלוף, מפקד אוגדה וראש עיידית תחת-תקווה, יכבוש את הגבעה, ושני הגרודים האחרים יחפו עליה.

סמוך לשעה של שבוקר מתחילה המתקפה החמישית על הגבעה. שני הגרודים וידים אש חיפוי, אך הגרוד של גירוא לב טועה בניווט, ועובר את המוטל. עמי מורג, מפקד גרוד 599, מציע למפקד הטיבה לא להתמתן ער שהגרוד של גירוא יתובכ חזרה, ולצאת עם הגרוד שלו לתקוף את המוטל.

הגרוד של עמי מורג גויס בשדה תימן עם פרוץ המלחמה. שם קיב לו השיווגר"ם את הטנקים, אבל ציוד בסיסי כמו מקלעים, משקפות או משפטי לא טופק להם. 26 טנקים של גרוד 599 עלו על המוטל. "בתחילת הלה הכל התנהל כמו תרגיל", מספר מורג, כל הציוד צווח: "אני נשרף". ון ראשי, "הגעתי לראש הרכס, לא ראיתי אויב וריווחתי 'היעד בירד'. ברגע שאמרתי 'בירד' חטפתי טל ישר לתא הנהג. יצאתי מאיפוס. הכל בתוך הטנק הפך ארום ומצאתי את עצמי על הרצפה של הצריח, דופק על הראש, כרי לראות אם אני חי. כל הציוד צווח: 'אני נשרף'. התחלתי לקרוא בקשר למפקדי הפלוגות, אבל לא היתה תשובה. אף מ"פ לא ענה. הורק חיילים שעלו מולי בקשר וריווחתי לי שהמפקדים שלהם הרוגים."

"אני נוסע על המוטל ורואה טנקים שלי בווערים. הבחנתי בשלוש שדרות של הפירות באורך של 200 מטר כל אחת, ומחן מציצים ראשים של חיילים מצרים. התחלנו לנסוע עליהם ולדרוס אותם, כי לא היו לנו מקלעים."

"אנחנו דורסים אותם, הכנפיים של שרשרות הטנקים מתמלאות בחלקי גוף, והם מקיפים אותנו ועולים עלינו". מורג מספר שבשלב

הזה נותר הגרוד שלו עם שבעה או שמונה טנקים מתפקדים. "החיי" לים שלי בתוך הטנקים ממש הלכו מכות עם המצרים. אחד המוט"קים שבר את הלסת אחרי שמצרי היכה אותו בקת של קלציניקוב. אתה דורס אותם, והם מתרוממים מאחוריך עם ארפיגי' ודופקים אותך. אני לא כטוח שהיילים ישראלים היו קופצים ככה על טנקים. המצרים ירו מכל הכלים, מכל מחפורת. הם נלחמו בפנאטיות נוראית. התחרו זה עם זה מי יהיה יותר גיבור. חייל מצרי אחד שכב על הקרקע, פצוע קשה, וניסה בשארית כוחותיו לזרוק רימון על אחד הטנקים. בסוף הרימון התגלגל לידו והתפוצץ.

"מיקי, מפקד פלוגה ו' שחטף ארפיגי' בכתף, עלה מולי בקשר ודיווח שהטנק שלו בווער. אמרתי לו לדרת מהגבעה והוריתי בקשר לכל מי שרואה את הטנק הבווער לדרת למטה אחרי. נשארתי על הגבעה לחלץ נפגעים והעליתי אותם על הטנק שלי. ביקשתי בקשר שיביאו כמה שיותר דוקטורים, כי כולם פצועים או הרוגים. מה שהיה מתחת לגבעה היה עצוב מאוד. היתה שם שורה של 50 אלובי קות עם פצועים ועוד 15 הרוגים, שהלקם נשארו על הגבעה. עליתי על המוטל עם 26 טנקים ונשארתי עם שבעה", אומר מורג, "אבל מהסגל שלי לא נשאר אף אחד."

כל מפקדי הפלוגות של גרוד 599, כמו גם סגניהם, נהרגו או נפצו עו בקרב החמישי על גבעת המוטל. שלושה טנקים נשארו על הגבעה ואנשי הציוד שלהם הוכרו כנעדרים. עמי מורג קיבל את עיטור המר פת על לחימתו בגבעת המוטל. "לא הייתי מוכן לזה שאנחנו נוסעים והם לא בורחים. הייתי הראשון בצה"ל שחטף טל סאגר במלחמת ההתשה, אבל לא התייחסתי לזה. אם היינו מקצוענים היינו צריכים להסיק את המסקנות, אבל לא היינו כאלה. שנים אחרי המלחמה אף אחד בני דור לא העז להגיד את המילה 'מוטל'. זו היתה טראומה לכולם."

הקרב השישי:

גדוד 198 עולה ומיד יורד

לאחר שהכוחות של הטיבה 421 נסגו מהגבעה, שבו ועלו עליה כוחות מחטיבה 500. המוטל היתה בתפר שבין אוגרת שרון לאוגרת ברן. שוב בא לירי ביטוי חוסר התיאום המוחלט בין הכוחות השכנים. זמן קצר לאחר שהטנקים של שרון סיימו קרב עקוב מרם וירדו מהגבעה, שבו ועלו עליה הטנקים של ברן. כוחות עלו וירדו מהגבעה שוחלפה ידיים בין האוגרות מבלי לדעת האחת על האחרת.

אריה קרן, מפקד הטיבה 500, קיבל מאוגרתו בצדדי תשעה באיך טיבר פקודה לכבוש את מתחמי "נולד" ו"צריני", ובמהלך התנועה אל שני המתחמים עלה על המוטל גרוד 198. הגרוד נתקל בהתנגדות מעטה ביותר של המצרים המוכים והפגועים, התנגדות שלא הוכיחה ולו במעט את הקרב הקשה שהתנהל שם רק באותו בוקר. "מצאנו על המוטל שבעה טנקים פגועים של הטיבה 421, חלקם עדיין עם מנועים דולקים", מספר ישי וקסלר. הטנקיסטים המשיכו להפוש עוד פצועים בין הטנקים השרופים, אולם בשעות הערב עוכו את המוטל לאחד שניהלו קרבות קלים כלבד עם המצרים.

שעות ספורות אחרי שלוחמים רבים נהרגים על הגבעה שמפקדיהם האמינו שכיבושה הוא יעד מרכזי במלחמה, ירדו ממנה הטנקיסטים של

הספן בעמוד 74

אבל מה שנותר בזיכרוני יותר מכל היה אחד מנהגי הגדוד, בחור מוצק ושקוק, בן כושב של עולי קורדיסטן בפרוורחי ירושלים, שטיפס על גג מבנה המבואה, ונאבק עם איש משמר הכנסת שניסה להוריד אותו. הבטתי בפניו של הנהג וראיתי בחן נחישות אילמת, רצון לעשות משהו חריף, כלי לדעת בדיוק מה. זה היה השלב שבו הרצון ריחף באוויר אבל עדיין לא תורגם לשפה פור ליטית. משהו רעם מתחת לפני הקרקע, אבל לא היו לו מילים ולא כיוון. ריח המרדורות התפוגג, ודומה היה כי גם הדיבורים התפוגגו עמו: העם הצביע בבחירות והשאיר את אדריכלי המחול בשלטון. אחרי הכל, כלום לא היו הם שהגיעו להסדרים ביניים עם הסורים ועם המצרים, הסדרים שהחזירו שביימים הביתה והחזירו את המגויסים אל משפחותיהם? תקות שווא חדשה נייערה: השי לום בפתח. ביימה איו ועידה בינלאומית בו'נבה שבה היו אמורים לדבר שלום, והתוצאה המעשית היחידה שלה הייתה: שכנועם של רוב הישראלים שממשלת המחול אולי תביא סוף סוף לכריתת הסכמים עם מדינות ערב, ולכן כדאי להשאיר אותה בכיסאה.

ומה כל זה נגמר? מתי החל מתברר כי מהפך פוליטי אדיר כוח מתבטל בלבכות? בחתלה היה נרמה כי קולות השינוי הם ומגרי ים נלבד, ושגם הם נבלעים בתוך מהלך הררכים הפוליטי והחברתי הרגיל: גולדה מאיר ומשה דיין התפטר, יצחק רבין נבחר לראש ממשלה, ודומה היה כי השלטון הישן מצמיח מתוכו את הכוחות החדשים וכי הוא יצליח להמשיך לשרוד. אם מחול יום כיפור לא היה אנוני – שום דבר כבר לא יזוי, אמרה או החוכמה המי קובלת.

מוטח אבנים בבית הקברות

אבל בכל זאת משהו השתנה. במאי '74 ראיתי כמו עיניי ושי מעתי כמו אוניי את המהפך שעתידי לבוא שלוש שנים אחר כך. אמנם אז לא הבנתי את מה שראיתי ושמעתי, אבל זה מה שזה היה. זה קרה בצפת. טסנו לישם במסוק כדי להשתתף בטקס ההלווה של הרבני אסון המעלות. הם היו תלמידי בית הספר התיכון בצפת, שישנו במעלות במסגרת טיול אביב שנתי, ונלקחו כבני ערובה בידי המנהלים. כוחות הביטחון ניגלו עם החוטפים משא ומתן ארוך, שבמסגרתו דרשו המנהלים לשחרר את חבריהם הכ' לואים בישראל. המשא ומתן פוצץ, צה"ל פרץ פנימה, והתוצאה הייתה 18 הרוגים. במסוק היו נשיא המדינה, שר החינוך יגאל אלון, שומרי ראש ואנשי הפמליה. עמרנו בבית הקברות, מוגנים מלא רחמים. מהקהל הגדול עלו קולות כבי, ואחר כך השתער שקט מוח. אחרי רגע החלה עולה מתוך השקט הזה דאגה עצורה ועמומה. לירי עמדו רדי צוק, שהיה אז עוזרו של מנכ"ל משרד החינוך, וחיים ברנר, לימים המנהל של עיתון "גלובס", שהיה ראש לשכתו של אלון. "תקשיבו", אמרתי להם, "זה מפחד". באר חו רגע שמענו משהו שנרמה היה לנו כטיפות גשם כבדות, עד שהתרבר שמוכר באבני חצץ קטנות שהחלו נוחות לידנו, וכ' וזנו כבידור אל הנכבדים: הנשיא ושר החינוך. שומרי הראש הפנו ראשים עצבניים לכאן ולשם, עד שהאבנים הבוררות הפכו לצרר רות. וכך, עמרנו תחת המטר הזה, שהחל מלווה בצעקות, בקללות ובאגרופים מורמים, כשהקהל מנסה לטפס על הגדר ולפרוץ לע' בדרו.

מישהו הצליח, רץ לעבר אלון והנחית אגרוף על גבו. נמצאנו בערבוכה של כבי, שאגות, גירופים ואבנים, ושומרי הראש, בל' וזי השוטרים שפרצו אל הקהל, דחפו אותנו מהלך 100 מטרים במורד השביל, ושם המתין אמבולנס ברלחת פתוחה. הצעירים שנפמליה יצרו שרשרת היה, והנשיא ושר החינוך נדחפו פנימה, כשאתריהם עולים כולם. איכשהו הצלחתי להישאר מאחור כשה אמבולנס עקר משם, מלווה באבנים גרולות שהושלכו עליו.

עמיתי לבר בתוך הקהל העצום, הכואב והמשתולל, ופחדתי. מצד אחד איש לא ידע מי אני, ולא רצה להרע לי. אך מנגד, היי תקוע לבדי בצפת, בלי כסף בכיסי ובתקופה נטולת פלאפר ניס, והדבר היחיד שיכולתי לעשות היה לזרום עם הקהל אל העיר. והקהל הזה עדיין היה סוער. הלכתי בתוכו ושמעתי את הדברים. עפי שם הרבה קלילות: על המערבניקים, על האשכנזים, על אלה שהפקירו את החיילים ביום כיפור, ועכשיו הפקירו את הילדים למות במעלות. אילו היו אלה ילדים אשכנזים בבית ספר בצפון תל-אביב, אמרו שם רבים, 1,000 מתבלים היו משחררים ולא נותנים לילדים למות. רק בנין ביא להם את התרופה. רק בנין שילכו כבר הביתה, שילכו להוריהם.

בשעה הזאת, שבה הלכתי בתוך ההמון הסוער הזה, הייתי צריך להבין שזה הסוף הפוליטי של כל מה שהיה עד לרגע שבו נשמעה הצפירה ביום כיפור, והתחלה של כל מה שחיל מאו. המדינה שבה נולדתי וגדלתי עמדה להשתנות כליל, המושגים עמדו להתפרק. זה היה ברור כל כך, עד שלא הבנתי את זה גם שנים רבות אחר כך. ©

גדוד 198. הטנקים לא ידרו מהגבעה בגלל האש המצרית אלא מפני שהמפקדים שלהם, בניגוד לעמדת המפקדים באוגדת שרון, לא ראו את החשיבות הרבה בהחזקתה. "אם היינו תופסים את המקום במהלך הלילה, היינו יכולים להחזיק בו", מרגיש וקסלר.

הקרב השביעי: משימת החילוץ שכשלה

הטנקים של גדוד 198 שירדו מחמוטל בשעות הערב איפשרו למצרים לשוב ולעלות אליה במהלך הלילה. באוגדת שרון גיבשו תוכנית לחילוץ הפצועים ולאיתור הנעדרים שנותרו על הגבעה בקרבות הקשים של הלילה הקודם. שוב חוזרת על עצמה תופעת חוסר התיאום המש' וועת. טנקים מאוגדת ברן יורדים מהגבעה, וטנקים מאוגדת שרון חוזרים ועולים עליה. משימת החילוץ הוטלה על גדוד 257 של שמעון בדרושן. לטובת המשימה הורכב כוח חי' לוח מיוחד שכלל חמישה טנקים, פלוגת חי' ונגמשים של סיירת שקד, קצין דה, רבנים ולי' ראשונה גם שני גרודי ארטילריה. פלוגת החי' נשלחה לאבטח את הטנקים מפני חוליות הסאגרים, והטנקים היו אמורים לפנות את כל מי שעוד נותר על הגבעה.

"אמרו לי לעלות ולרדת מהגבעה בתוך 30 דקות, משום שזה הזמן שהמצרים זקוקים לו כדי להפעיל את יעילה ומרויכת נגדנו", מספר בדרושן, "אבל כשהגענו לשיא הגבעה החלו המצ' רים לירות עליי אש תופת, ושלושה טנקים שלי נפגעו". מפקד החטיבה אלוף-משנה חיים ארו הבין שהלחימה מתבכבת, והורה לכוחותיו לסגת מבלי שהשלימו את משימתם. גופות הלווח מים נותרו על הגבעה.

הקרב השמיני: גדוד 429 חוזר לחמוטל

לאחר שצה"ל החל לחצות את התעלה ב-15 באוקטובר, קיבל כוח "נמר" בפיקודו של תת-אלוף ששון יצחקי, שהיה בראשית המלחמה ראש מטה פיקוד ררום, את האחריות ללחימה עם הארמיה המצרית השנייה בצדה המזרחי של התעלה. ב-19 באוקטובר מגיעה מפקדו הררום לרא"ל שרון הפקודה להרחיב את פרוורדו הצליחה הישראלי, על ידי תקיפת ראש הגשר הר' רומי של ריבניה 16 המצרית. המשימה הוטלה על חטיבה 600, שנפגעה קשות בקרב הזה. גודד 429, שפעל כעת בכפוף לחטיבה 274 בפיקודו של יואל גורודיש, אחיו של אלוף הפיקוד שמר אל גורודיש, מקבל הוראה לתקוף את ראש הגשר המצרי מכיוון צפון.

את מקומו של דן ספיר, מפקד גדוד 429 שנהרג בקרב על חמוטל בשמונה באוקטובר, תפס סגנו, רזיסרן אריה ארצי. כדי לתקוף את ראש הגשר המצרי היה על גדוד 429 לשוב ולעלות על חמוטל. לאחר ירי ארטילרי החלו שוב הטנקים להסתער על גבעת החול, אך בדיוק כמו בפעמים הקודמות הם נפגעו מאש הטילים המצריים וקיבלו הוראה לסגת. שלושה טנקים פגועים ומפקד פלוגה נותרו על חמוטל. למחרת קיבל הגדוד הוראה לחבר ל"חטיבת האס" שלו בצדה השני של התעלה. שם נהרג אריה ארצי, המפקד השני של גדוד 429 במלחמה.

הקרב התשיעי: מאמץ קטן ויורדים

לאחר שטייס שטס מעל גבעת חמוטל לא ידעה עליה כוחות מצריים, קיבלה בבוקר 20 באוק' טובה חטיבה 274 של יואל גורודיש פקודה נוספת לכבוש את חמוטל ואת גבעת "מכשיר" הס' מוכה לה.

לקראת המתקפה התשיעית על חמוטל ארגן גורודיש האח כוח שוכה לשם הקוד "כוח עצלות" והורכב לדרביו משתי מחלקות טנקים ומפלוגת חרמ"ש על גבי זחל"מים, בפיקודו של אחד מסג' ני מפקדי הגרודים. בהסתמך על הרוח שמטר הטייס, ניתנה הפקודה לנסות ולכבוש שוב את "מכשיר" ואת חמוטל. "התוכנית הייתה שהטנקים יעלו ראשונים, יתפסו עמדות מצפון ואו יתק' פו", מספר גורודיש. "אחריהם היו אמורים לעלות חיילי החרמ"ש על זחל"מים, וכשיא הגובה לדרת מהמלים ולפגוע בחוליות המצריות שירו טילים נגד טנקים. הכוחות עלו בלילה אחרי שהוראה ארטילריה על חמוטל, אבל החרמ"ש לא ידרו מהזחל"מים בזמן, והחיילים על הכלים נפגעו מהטילים המצריים. 18 חיילים נפגעו שם, שניים נהרגו ואחר מהם נעדר עד היום".

גורודיש הציע, לימים תת-אלוף, מספר שהעיק את סגנו כדי לחלץ את אנשי החרמ"ש הפ' גועים. "שתי מחלקות הטנקים נשארו בחלק המזרחי של הגבעה. את חמוטל היה אפשר לכבוש רק עם חיילי חי' מיומנים, וחיילי החרמ"ש שלי לא היו כאלה. קיבלתי פקודה לכבוש את הגב' עזה. עשיתי מאמץ קטן, אבל כשהוא הסתבך החלטתי לרדת ממנה כדי לא ללכת עם הראש בקיר. לא ידעתי שכבר ניסו לכבוש את חמוטל לפני כן, אבל מבחינתי זאת הייתה עוד גבעה בשטח".

הסוף:

גבעת חמוטל נשארת אצל המצרים

שלושה ימים לאחר המתקפה האחרונה על חמוטל נכנסה לתוקפה הפסקת האש. צה"ל השקיע את מיטב כוחותיו בניסיון לכבוש את הריבנה הזאת, אך בתום המלחמה היא נותרה בידיהם של המצרים. "בכל הפעמים שעלינו על חמוטל האמנו שהנה, מלחמת ששת הימים חוזרת, המצרים אוטו נשכרים והטנקים שלנו ישטפו אותם", מסכם אלוף-משנה (מיל') שמעון בדרושן, שניסה לכבוש את הגבעה עם חייליו שלוש פעמים, "זה לא קרה. רק כשה סתערת על חמוטל הכנתי שמלחמת יום כיפור היא סיפור אחר לגמרי".

"בשמונה בחודש לא היה צריך לתקוף", אומר תת-אלוף (מיל') אריה קרו, "אבל חשוב ליכוד שהחמוטל הייתה רכס שולט בגזרת, ולמי שהחזיק אותו הייתה שליטה בתעלה. בסופו של דבר היה תקפות שביצענו היו אלה שהביאו להכרעה במלחמה הזאת. אנחנו עושים עוול לעצמנו ומר' איים רק את הימים הראשונים ואת הפאסלות, ובפעל גורמים לזה שהמצרים מרגישים שום ניצוח את המלחמה. אבל חשוב ליכוד שלפחות מבחינה צבאית, ולמרות הברות הקשות והאי סדר, מי שניצח במלחמה, היה צה"ל. מהפך צבאי כזה כמו שהשגנו במלחמת יום כיפור, לא היה בשום קרב מודרני בהיסטוריה". ©